

Pracovní listy 5. ročník – 4. čtvrtletí

Hudba v období romantismu

Romantismus je umělecký sloh 19. století. Postavení skladatele se změnilo, nebyl zaměstnán ve službách panovníka jako v období baroka a klasicismu. Nebyl nucen skládat hudbu na přání svého nadřízeného, ale podle vlastních představ.

Velké oblibě se těšily koncerty, které se staly významnou součástí hudebního života. V koncertních sálích hráli sólisté, komorní soubory i větší orchestry.

V mnoha městech byly založeny hudební školy, které daly možnost měšťanským i venkovským dětem studovat hudbu u výborných učitelů.

Skladatelé při své tvorbě vycházeli z kultury svého národa. Náměty hledali v dějinách, obraceli se k národním pověstem a lidovým písním. Každý národ tak má odlišný hudební styl (národní školy). Cyklus symfonických básní Má vlast od Bedřicha Smetany je typickým příkladem české národní hudby.

Většina hudebních nástrojů dostala dnešní podobu. Klavír byl opatřen litinovým rámem, jeho zvuk se tak zesílil. Theobald Böhm svým systémem změnil na flétně velikost a umístění otvorů pro prsty, díky němu je hra jednodušší. Žesťové nástroje využívaly ventilový mechanismus. Pouze smyčcové nástroje se od doby baroka prakticky nezměnily.

Orchestr měl 60 až 70 hráčů, mnozí skladatelé vyžadovali i početnější obsazení.

Hudba romantismu je plná nálad a citů. Skladatelé komponovali symfonie, koncerty, opery, velkou oblibu měla programní hudba – vznikla symfonická báseň, skládaly se umělé písně a v neposlední řadě fantazie a variace. V 19. století byly rozšířeny tanci polka, valčík, polonéza a mazurka.

V 19. století se stavěly rozlehlé koncertní sály, ve kterých se scházelo velmi početné obecnstvo. Také orchestry musely mít větší počet hráčů, aby jejich zvuk v tak velkém prostoru nezanikl. 7. února 1885 bylo slavnostně otevřeno Rudolfinum v Praze, o devět let později zde zahájila činnost Česká filharmonie.

První pianino bylo postaveno roku 1826, tuba v roce 1835 a v orchestru tak doplnila skupinu žesťových nástrojů. Belgický nástrojář Adolf Sax si nechal roku 1846 patentovat saxofon.

Vídeňský vynálezce N. Mälzel, který sestavoval různé hrací hodiny, skřínky a obrazy, zhotovil v roce 1816 kyvadlový přístroj, který dokázal přesně udávat tempo. Metronom dnes známe všichni a je nám velkým pomocníkem.

Nikolaj Rimskij Korsakov – Šeherezáda

Nikolaj Rimskij Korsakov byl původně námořním důstojníkem. Při svých dalekých cestách poznával exotické země. Nálada orientálního prostředí na něj hodně zapůsobila a své představy proměnil v krásnou hudbu.

Čtyřvětá symfonická suita Šeherezáda vypráví příběh princezny Šeherezády, Sindibáda a prince Kalendera z pohádek Tisíce a jedné noci.

Fryderyk Chopin

1810 – 1849

Během svého života procestoval celé Polsko, koncertoval ve Vídni, v Praze, ke konci života působil v Paříži.

Chopinovo dílo je obsáhlé, většinu skladeb komponoval pro klavír a sám je i hrál. Ve své tvorbě zachytil zejména polské národní tance – mazurky, valčíky a polonézy (*Polonéza As dur*). Z jeho tvorby uveďme dále koncertní etudy (*Revoluční etuda*), které původně sloužily jako cvičení k jeho klavírním koncertům.

Robert Schumann

1810 – 1856

Pocházel z knihkupecké rodiny. V mládí se věnoval novinářské práci, rád psal básně a hrál na klavír. Nikdy se nestal koncertním umělcem, protože mu v tom bránilo zranění ruky, které si způsobil přehnaným cvičením.

Mezi jeho nejznámější díla patří 4 symfonie, *Klavírní koncert a moll* a *Violoncellový koncert a moll*. Skládal drobné klavírní skladby (*Album pro mládež*, *Dětské scény*) a písně (cykly *Láska básníkova*, *Láska a život ženy*).

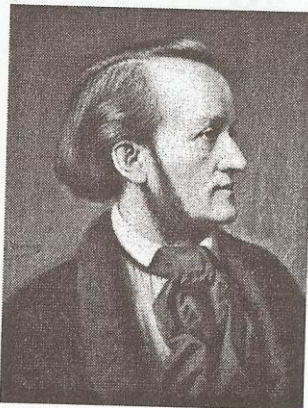

Petr Iljič Čajkovskij

1840 – 1893

V mládí se věnoval studiu práv a úřednické praxi. Za svého života navštívil třikrát Prahu, kde se spřátelil s Antonínem Dvořákem.

Zkomponoval 10 oper, z nichž jsou nejznámější dvě: *Evžen Oněgin* a *Piková dáma*. Známá jsou také jeho baletní díla *Labutí jezero*, *Šípková Růženka* a *Louskáček*. Složil rovněž šest symfonií, *Houslový koncert D dur* a *I. klavírní koncert b moll*. Klavírní cykly *Album pro mládež* a *Roční doby* s oblibou hrají mladí klavíristé.

Richard Wagner

1813 – 1883

Narodil se v Lipsku. Byl operním kapelníkem v Magdeburku, Královci, Rize a Drážďanech. Roku 1863 se v Praze na Žofíně konal koncert, na kterém zazněla jeho díla.

Těžiště jeho díla je v operách, k nimž si sám psal texty. Dokončil rozsáhlou reformu hudebního dramatu, jejímž vyvrcholením je cyklus čtyř oper *Prsten Nibelungův*. Opera *Bludný Holanďan* vypráví příběh námořního kapitána, nad kterým byla vyřčena kletba; věčně se plaví po moři, dokud nenajde ženu, která by ho milovala. Slavné jsou i další Wagnerovy opery: *Tannhäuser*, *Lohengrin* a *Tristan a Isolda*.

Symfonická báseň

Symfonická báseň je programní skladba psaná pro orchestr.

Zakladatelem symfonické básně je Ferenc Liszt. Skladatel hudbou ztvárňuje určitý námět nebo děj. Čerpá náměty z historie, přírody, literatury apod. Abychom plně pochopili obsah symfonické básně, musíme se předem seznámit s daným námětem nebo mít alespoň při poslechu text, který nám přiblíží obsah.

Tance cizích národů

mazurka	polský tanec 3/4 takt mírné tempo
polonéza	polský tanec 3/4 takt mírné tempo
tarantela	italský tanec 6/8 takt rychlý tanec
bolero	španělský tanec 6/8 takt rychlé tempo
čardáš	maďarský tanec 2/4 takt začíná pomalu a postupně se zrychluje

Impresionismus

Prchavé nálady a poetické představy zachycuje hudební styl s názvem impresionismus. Podobně jako v malířství té doby přestala být důležitá přesná kresba a obrazy se rozzářily pestrými barvami, v hudbě se uvolnila harmonie i hudební forma a melodie. Skladatelé začali hledat novou zvukovou barvu nejen v sólovém klavíru, ale také v nezvyklých kombinacích nástrojů symfonického orchestru. Na počátku XX. století se obliba této hudby začala z Francie šířit do celého světa.

Skladatelé, kteří byli ovlivněni impresionismem:

Claude Debussy
Maurice Ravel
Manuel de Falla

Claude Debussy

1862 – 1918

Narodil se v Saint Germain poblíž Paříže. Studoval na pařížské konzervatoři klavír a skladbu. V roce 1889 slyšel na Světové výstavě v Paříži výstup hudebníků z Indonésie. Působivá orientální hudba pro xylofony, gongy a bubínky ho velmi okouzila.

Orchestrální díla: *Faunovo odpoledne*, *Nokturna*, *Moře*.
Skladby pro klavír: *Arabesky*, *Dětský koutek*, *Preludia* (např. *Potopená katedrála*).

Hudba 20. století

20. století přineslo do hudby mnoho hudebních experimentů a kompozičních stylů. Uvedme jen některé z nich: dodekafonie, punktualismus, aleatorní hudba, témbrová hudba, elektroakustická hudba aj.

Dodekafonie – skladatel netvoří dílo v durové nebo mollové tónině, ale vychází z dvanáctitónové chromatické stupnice. Z jejích tónů si vytvoří vlastní řadu, ve které uvede postupně všech dvanáct tónů, přičemž žádný se nesmí opakovat. Tato řada poté slouží jako materiál pro kompozici, v níž se stejný tón může objevit až poté, co zaznělo ostatních jedenáct tónů řady.

Igor Stravinskij

1882 – 1971

Významný skladatel ruského původu. V mládí studoval práva.

Napsal hudbu k baletům *Pták Ohnivák* a *Petruška*. Balet *Svěcení jara* uvedl v premiéře 29. května 1913 Ruský balet Sergeje Ďagileva. Představení vyvolalo v publiku velký skandál. Část obecnstva natolik hlučela, že tanečníci ani neslyšeli hudbu!

Stravinskij se zajímal o jazzovou hudbu. Pro klarinetistu Woodyho Hermana a jeho jazzový orchestr zkomponoval skladbu s názvem *Ebony concerto*, která byla poprvé uvedena v roce 1946.

Leoš Janáček

1854 – 1928

Narodil se na Hukvaldech nedaleko města Příbora. Základy hudebního vzdělání získal od svého otce, v 11 letech odešel do Brna, kde zpíval ve sboru augustiniánského kláštera. Roku 1881 založil Varhanickou školu v Brně. Byl zde ředitelem do roku 1919.

Janáček se proslavil svými operami (např. *Její pastorkyňa*, *Káťa Kabanová*, *Příhody lišky Bystroušky*). Významná jsou jeho díla pro orchestr – *Lašské tance (Pilky)* a *Symfonietta*. Pro klavír složil cyklus *Po zarostlém chodníčku*.

Bohuslav Martinů

1890 – 1959

Narodil se v Poličce na Českomoravské vysočině. V dětství se učil hrát na housle. Skladbu pak studoval na konzervatoři v Praze u Josefa Suka.

Od roku 1920 působil jako houslista v České filharmonii. O tři roky později odcestoval do Paříže, za války pobýval v Americe. Jeho návratu zabránil nástup komunistů, zbytek života strávil ve Švýcarsku.

Pro klavír složil cyklus skladeb, který pojmenoval *Loutky*. Známa je kantáta *Otvírání studánek*, 6 symfonií, opery *Julietta* a *Řecké pašije*.